

popl. z. a k stupnici III. (p. s. 40 popl. z.). Dostane-li se zaměstnanému od téhož službodárce neb jeho právního nástupce jiného zaměstnání, stejně neb lépe dotovaného, zapraví se v prvním případě jen pevný poplatek kolkový per 50 kr. z každého archu, ve druhém případě zapraviti sluší poplatek z většího požitku, musí však býti prokázáno, že byl poplatek z dřívějšího požitku zapraven, neb že byl prominut dle zákonů tehda platných. Zavázal-li se pracovník, látku sám poskytnouti, zapraví se poplatek jako při smlouvě tržové (p. s. 65 popl. z.). Všechny ostatní záplatné smlouvy o konání služeb podléhají poplatku dle hodnoty a stupnice II. Hodnotou je smluvená mzda počítána dle veškeré smluvené práce. Při užití p. s. 40 popl. z. posouditi sluší smlouvu služební dle předpisů o. o. z. Ročním požitkem, tvořícím základ vyměření poplatku, je záplata, na kterou má služebník dle smlouvy nárok za své celoroční služby, ať již záplata jakýmkoliv jménem je označena, tudíž též roční hodnota naturálního bytu a jinakých požitků naturálních, zkrátka všechny periodicky se opěťující požitky a dávky, za které převzal zaměstnaný konání určité služby buď sám nebo pomocníky jím zvolenými, v místě služebním nebo mimo místo to. Lze tudíž vyloučiti jen ty obnosy, kterých se dostane zaměstnanému jen co náhrady nákladů, aneb jež mu byly přiznány s podmínkou, že jich skutečně užije k účelu službodárcem naznačenému, neb jež se zaplatí za látku, kterou není zaměstnaný dle smlouvy povinen dáti (vým. min. fin. ze dne 13. června 1863 č. 19865) (viz též čl. Smlouva nakladatelská a Knihkupectví).

Smlouva o dědičný úrok viz Pacht dědičný.

Smlouva o důchod doživotní viz Renta doživotní.

Smlouva pachtovní viz Pacht a nájem.

Smlouva pojišťovací.

I. Pojem.

Smlouva pojišťovací je smlouva, kterou se jedna strana (pojišťovatel) druhé straně (pojištěnci) za určitou záplatu zavazuje, že jí nahradí za jistých smlouvou vytčených podmínek škodu smlouvou stanovenou. Tak definuje smlouvu pojišťovací § 1288 o. o. z.; avšak definice tato nehodí se na všechny druhy smluv pojišťovacích, tak zejména nehodí se na pojištění na život; neboť tato smlouva nemá na mysli náhradu škody, nýbrž poskytnutí jistých subsistenčních prostředků pozůstalým pojištěného (viz čl. Pojištění životní). O. o. z. řadí smlouvu pojišťovací ke smlouvám odvázným, smlouvy takové jsou však většinou smlouvami špekulačními, při nichž hledí pojišťovatel docíliti výdělku neb zisku.

II. Předmět.

Předmětem smlouvy mohou býti věci movité i nemovité. § 1289 o. o. z. uvádí příkladmo: pojištění zboží transportního, t. j. zboží po suchu nebo vodě rozváženého, pojištění domů a realit, (pojištění proti ohni a pojištění živelní) a jinaká nebezpečí tedy pojištění proti tělesným úrazům, nemocem, pojištění dobytka, žně atd. Dle předmětu, jehož hodnota má býti v pádu nebezpečí nahrazena, dělíme pojištění v pojištění osob a věcí; k těmto počítáme pojištění dopravy námořní a dopravy po suchu, pojištění proti ohni, krupobití a mrazům, pojištění dobytka, pojištění parních kotlů a j.; k oněm počítáme pojištění na život, pro případ nemoci, úrazu.

III. Ze smlouvy pojišťovací podávají se tyto poměry právní:

1. Pojišťovatel přejímá nebezpečí v rozsahu smlouvou blíže stanoveném a zaplacení pojištěné sumy dle velikosti způsobené škody.

2. Pojišťovatel slibuje náhradu škody neb sumy pravidelně za premii, t. j. dá si zaplatiti od pojištěnce určitou sumu peněžnou co úplatu za převzetí rizika (viz čl. Premie).

3. Když nabylo pojišťovatelství větších rozměrů, bylo provozováno po živnostensku zvláštními společnostmi. Jsou však též pojišťovací společnosti, jež založeny jsou ne na placení premií, nýbrž na vzájemnosti. Členové takové společnosti zavazují se společně nahraditi škodu určitou, která jednotlivce z nich postihne a sice z příspěvků, jichž výše se určí buď před nehodou, tedy již napřed, ovšem přibližně a pak se upraví dle potřeby, neb se skutečná škoda na jisté období vypadající rozvrhne na spolčníky. Členové společnosti založené na vzájemnosti jsou tudíž vesměs zároveň pojišťovateli a pojištěnci.

4. Právní poměr stávající mezi pojištěným a pojišťovatelem zakládá se zpravidla vyhotovením písemné listiny t. zv. police (viz čl. Pojistka). Smlouva je kontraktem konsensuálním. Poměr právní posouditi sluší jednak dle pojistky, jednak dle stanov společnosti pojišťovací, jimž se pojištěný podrobuje přijetím pojistky.

5. Pojištěný je dle § 1290 o. o. z. povinen, stane-li se škoda, která je předmětem smlouvy pojišťovací, pojišťovateli to oznámiti a sice ve třech dnech nebo ve lhůtě, ve které musí býti oznámeno, že se přijímá slib nepřítomného promittenta (tedy ve lhůtě, již je třeba, by se mohlo dvakrát odpověděti; § 862 o. o. z.); této povinnosti může býti pojištěný smlouvou sprostěn, nebo může býti též smlouvou kratší nebo delší lhůta k oznámení stanovena; rovněž je pojištěný povinnosti sprostěn bez ohledu na smlouvu, když pro nepřekonatelnou překážku oznámení učiniti nemůže (na př. přerušování dopravy)

IV. Pojištění pozbývá platnosti:

1. nemůže-li pojištěný prokázati nehodu;

2. neučinil-li oznámení ve lhůtě zákonem neb smlouvou vytčené (viz ad II 5);

3. vznikla-li škoda vinou pojištěného. Tyto případy vypočítává § 1290 o. o. z., nestanoví však, co je právem, když pojištěnému lze jen částečně vinu přičísti, t. j. když opomenul velikost škody dle sil svých zmenšiti; v takovém případě platí analogicky § 1304 o. o. z.; vyplatí se totiž pojištěnému jen přiměřená část pojištěné sumy.

V. Právo obchodní.

Dle práva obchodního jest převzetí pojištění za premii obchodem (čl. 271 č. 3 obch. z.), (viz též čl. Obchody). Převzetí pojištění vzájemnou pojišťovací společností není obchodem ve smyslu čl. 271 č. 3 obch. z. Otázka, je-li pojištění za premii u vzájemné společnosti pojišťovací objektivním obchodem ve smyslu čl. 271 č. 3 obch. z., byla již norimberskou konferencí při poradě o zákoně obchodním přetřásána a bylo k ní většinou hlasů záporně odpověděno (viz prot. str. 5056) a sice vším právem, když se uváží, že účelem vzájemné smlouvy pojišťovací není nabytí, nýbrž zachování jmění, že každý člen je jednak pojištěným proti své škodě, jednak pojišťovatelem škod ostatních členů a uváží-li se konečně, že příspěvek není premií, jejíž zaplacením by se pojištěný sprostil svého dalšího

ručení, nýbrž je jen zálohou a pojišťovatel ručí při vzájemném pojištění dále za alikvotní podíl druhého člena, pokud zaplacené zálohy nepostačují, máje však s druhé strany též právo žádati svůj podíl (ať již ve formě jakékoliv) na případném přebytku. Vzájemná pojištění nejsou společnostmi obchodními, jich účelem není, výdělkové jednání s osobami třetími uzavírat; vzájemná společnost pojišťovací je spíše obmezena na činnost uvnitř kruhu svých vlastních členů (rozh. ze dne 30. března 1881, č. 834 z r. 1880 jud. č. 110).

VI. Pojišťovací smlouvy lze uzavírat na vlastní neb cizí účet. Komisionář a špeditér jsou povinni zboží jim svěřené pojistiti jen tehda, když jim to bylo (třebas mlčky) nařízeno (rozh. ř. vrch. obch. s. sv. VII. str. 361). Pojistil-li špeditér neb komisionář svěřené zboží, budiž pohledávka ze smlouvy postoupena příkazovateli, pokud se o jeho pojištěný zájem jedná. Smlouva pojišťovací uzavírá se buď přímo s pojišťovatelem t. j. s pojišťovací společností neb jejími jednatelem (generálními inšpektory). Tito jsou zmocněnci ve smyslu čl. 41 a 47 obch. z. a podléhají předpisům V. dílu I. knihy obch. z. Při jednání pojišťovacím vztahuje se plná moc jednatelů zejména na uzavření smlouvy pojišťovací, úpravu škody a uznání nároku náhradního. V pochybnosti pokládá se jednatel vždy za zřízence pojišťovatele (rozh. říš. vrch. obch. s. ze dne 5. listopadu 1872 sv. I str. 93 č. 946) (viz čl. Jednatelé).

VII. Právo poplatkové. Viz čl. Pojistka.

Smlouva předchozí (pactum de contrahendo).

I. Pojem.

Smlouva předchozí jest úmluva, při které strany sice se shodly o podstatných kusech zamýšlené smlouvy, ale s tou další výhradou, že uzavrou definitivní smlouvu teprve příště (§ 936 o. o. z.). Úmluva tato připouštěla se dle římského práva při všech realných kontraktech tím způsobem, že bylo pojištěno v takové předchozí smlouvě odevzdání předmětu smlouvy a vzájemné za to plnění, kdežto realní kontrakt sám uskutečnil se tradicí se strany pojištěného (vykonanou).

II. Zákonné náležitosti.

1. K uzavření smlouvy předchozí vyhledávají se všechny podstatné známky právoplatné smlouvy, tedy: způsobilost stran k uzavírání smluv, skutečné svolení a srovnalá vůle, možnost plnění. Smlouva předchozí utvrzena může býti závdavkem (rozh. ze dne 19. listopadu 1873 č. 10492, sb. 5144) nebo uzavřena s vymíněním litkupu, ale s tím omezením, že nepropadá litkup, nastoupí-li mezi tím některý z důvodů § 936 o. o. z., jenž působí bezúčinnost takovéto smlouvy předchozí (rozh. ze dne 6. června 1878 č. 12.843, sb. 7022).

2. Stranám jest volno poříditi smlouvu předchozí buď ústně buď písemně. Závisí-li však platnost hlavní smlouvy na písemné formě, musí i smlouva předchozí písemně být sdělována, jak stanoveno rozhod. ze dne 8. července 1862 č. 4187, sb. 1539 a sice vzhledem k ustanovením zákona ze dne 25. července 1871 č. 76 ř. z., takže jest třeba písemného pořízení netoliko pro smlouvy uvedené v tomto zákonu, nýbrž i sepsání notářského aktu ku platnosti smlouvy předchozí.

3. Čas, kdy bude definitivní smlouva uzavřena, musí býti ve smlouvě předchozí přesně určen; nedošlo-li ku smlouvě (hlavní) do roka počítaje